

זֶרַע קֹדֵשׁ מִצְבָּתָה

(תולדות משפחת הומינר מירושלים עיה"ק)

ואני זאת ב Rimiyi אומת אמר ה' רוחי אשר עליך ודברי אשר
שמתי בפיך לא ימושו מפרק ומפי זרעך ימוש זרע
אמר ה' מעתה ועד עולם.

(ישעיהו נט, כא)

מתהלך בתמו צדיק אשורי בנוו אחורי.

(משלי כ, ז)

בשעה שהננו ניגשים לכחוב תולדות משפחת מיוחתת בישראל, למען ידע
דור אחרון בניים يولדו, צדיק מה פעיל, עליינו להתבונן תחילת מה מטרתנו בזה.
כפי לא הרוי כתבי דברי הימים של עמי נכר כהרי כתבי דברי הימים של
ישראל גוי קדוש. בני נכר יבולו בקבורתיהם אשר חצבו למו בחיותם, ובניהם
אתרים יספרו את מעשה אבותיהם אשר קבצו עושר ולא במשפט, ושפכו דמים
רבים בכח זרוועם. וצazziיהם מתהלים בגבורות מolidיהם וועשרם, בדרך איש
מתהלך במתת שקר, כי העושר והגבורה מתנות שמים הם, כמו שאמרו רבותינו
ז"ל במדרש רבבה פרשת מטות: «שלש מתנות נבראו בעולם זכה באחת מהן
נטול חמלה כל העולם, זכה בחכמה זכה בכל, זכה בגבורה זכה בכל, זכה בעושר
וכחה בכל, אימתי בזמן שהן מתנות שמים ובאות בכח התורה, אבל חכמתו
և גבורהו שלبشر ודם אין כלום». ואין כוונת אותן השוטטים המתהלים
אלא להרבות גאות וגבהות הלב, למען ילכו בשעריות לבם כאבותיהם.
לא כן דרכם של ישראל גוי קדוש. כי אין לו לאדם להתגאות ביחסו, אלא
ادرבה התבוננות במעשה אבותיו הצדיקים צריכה להביאו לידי כניעה מלפני
השי"ת, בראותו הדורות שלפניו היאך עבדו להקב"ה באהבה וביראה, הייאך
היינו זריזים לעשות רצון אביהם שבשמים, ובעונותינו האיך ירדנו פלאים בדור
הלו, ונסיג עשר מעלת אחורנית פמעלות התורה והיראה. יהא נא זכרון אבותינו
צדיקים כמו דרבנן המלמד את הפרה לתלמיה, למען נלך בעקבותיהם, למלאות

זֶרַע קָדֵשׁ מִצְבָּתָה

ימי שנותינו בעולם הזה במציאות ובמעשים טובים, אשר למען הכללית זאת נשלחה נשמתנו הנחצבת מתחת כסא כבודו ית' אל העולם הזה.

הוא אמר הנביא אשר העמדנו אותו בראשית דברינו: «וֹאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אֶתְּתִי אֶמְרָתִי הִי רֹוחִי אֲשֶׁר עַלְיךָ וְדָבְרִי אֲשֶׁר שְׁמַתִּי בְּפִיךְ לֹא יִמּוֹשׁוּ מִפִּיךְ וּמִפִּי זֶרַע וּזֶרֶע זֶרַע אֶמְרָתִי הִי מִעְתָּה וְעַד עוֹלָם». ואמרו רבוינו זכרונם לברכה במסכת בבא מציעא דף פ"ה עמוד א': «אמֵר רַבִּי פָרָנָךְ אָמֵר רַבִּי יְהוֹנָן כָּל שַׁהֲוָא תַּלְמִיד חִכָּם וּבְנָיו תַּלְמִיד חִכָּם וּבְנָיו תַּלְמִיד חִכָּם שָׁוֹב אֵין תּוֹרָה פּוֹסְקָת מַוְרָעָנוּ וּכְיוֹן אָמֵר רַבִּי יְרֻמָּיהּ מִכְּאָן וְאֵילָךְ תּוֹרָה מַחְזָוָת עַל אַכְסָנִיא שְׁלָה». וכבר ידוע מאמרו של הגאון רבי זלמן זללה"ה אחיו על הגאון רבי חיים מוואלוין זללה"ה, שהוא שאנו ראויים שלפעמים התורה נפסקת אף אחרי שלשה דורות של תלמידי חכמים, מפני שבשבועה שאורח בא למלוון ומגרשים אותו שם הוא הולך ומחפש לו מלון אחר, וכן אמרו «תּוֹרָה מַחְזָוָת עַל אַכְסָנִיא שְׁלָה», אותה משפחה היא אכן האכסניה, כלומר בית המלוון של התורה, אבל כאשר בני המשפחה שהם בעלי המלוון מגישים את התורה ואין מקבלים אותה בסבר פנימ יפות כראוי, אז התורה הולכת ומחפשת לה משפחה אחרת ח"ו. ועל כן עליינו ללימוד מעשי אבותינו הירך השתדלן להיות ראויים לכבוד היה להיות בעלי מלון עבור תורה הקדושה ונעשה אף אנו במעשיהם.

זה אמר שלמה המלך אשר גם אותו העמדנו בראש דברינו: «מִתְהַלֵּךְ בַּתְّמוֹן צְדִיק אֲשֶׁרְיִ בְּנֵי אֶחָדוּ», ופירש הראב"ע: «אֲשֶׁרְיִ בְּנֵי אֶחָדוּ כִּי בְגַלְל צְדִקוֹ יִהְיוּ מְכוֹבָדִים עַד שִׁיאָשָׂרָום אֶחָדִים הַנְּהָה יִרְשֶׁ אָדָם מַטוֹּבָת אָבָיו». ונראה שהן דקדק הכתוב לומד אשורי בנו א'ח'ריו, כלומר בשעה שהבנינים הולכים אחר אביהם הצדיק, דהיינו שעושים במעשויהם והולכים בדרךם הטובים והמתוקנים, כי אז נוספה זכות האבות על זכות הבנים, ומצטרפים יחד, מה שאינו כן בשעה שחי'ו אין הבנינים הולכים בדרךם אבותיהם, אדרבה נכפל הקיטרוג על הבנים, שעם היהות אבותיהם צדיקים גדולים לא בחרו במעשיהם ח'ו, וכמו שדקלו במדרש הרבה פרשת וישלח על יעקב אבינו שהזוכה זכות אבותיו בתפלתו ואמר: «אַלְקֵי אָבִי אֶבְרָהָם וְאַלְקֵי אָבִי יִצְחָק הִי הַאֹמֵר אֵלִי וְגֹוי הַצִּילָנִי נָא מִיד אֲחֵי מִיד עָשָׂו וְגֹוי», והירך הועילה לו זכות אברהם ויצחק בשעה שעשו עומדים בוגדי אשר גם הוא מבני אברהם ויצחק, ואמרו חז"ל שם: «הבוchar בדרכיהם והעושה במעשיהם אני מתקיים עליו שאיןו בוחר בדרכיהם ואני עושה במעשיהם אני מתקיים עליו».

על כן אצפה שככל צאצאי אוטם הצדיקים שהנני מספר כאן את קוורותיהם יקחו מוטר לנו מסיפור זה, והיה זה שכרך.

א.

מקיר ממצבתה של משפחתנו הוא מארץ רוסיה מק"ק מינסק שהיתה עיר מלאה חכמים וטופרים בימים ההם. אדוני אבי מ"ר הרה"ג ר' שלמה הומינר זללה"ה היה בנו של הרה"ג ר' שמואל הומינר שעלה לארצנו הקדושה ויסד כאן את ביתו. אביו היה הגאון הגדול המפורסם מוהר"ר ישעיהו הומינר ז"ל אב"ד ור"מ בק"ק ברזווין, בנו של הרב הגאון הצדיק מוהר"ר מרדכי הומינר ז"ל דיין ואב"ד דק"ק מינסק, בנו של הרב המפורסם ר' ברוך הומינר ז"ל פרנס-חודש בק"ק מינסק, ("פרנס-חודש") היה מהמנינו הנכבדים בקהילות ישראל בימים ההם, שהיה פרנסי הקהלה מתחלפים איש חדש), נכדו של הרב הגאון המפורסם בכל העולם הדיין המצוין מוהר"ר יהודה אשכנזי מק"ק טיקטין שהיבור "באך היטב" על כל השולחן ערוך, קצר מסכת גдолוי האחוריים, (חיבור זה נתן אחורי כן על ידי הגאון המפורסם מוהר"ר זכריה מענדל מק"ק בעלה, ובצורתו המתוקנת נדפס בדורות לפוסי השו"ע). בנו של החכם הכלול מוהר"ר

שמעון ז"ל סופר ונאמן בק"ק פראנקفورט דמאין. רק מעט נודע לנו על קורותיהם ופעולותיהם של הצדיקים הנזכרים. הראשון אשר קצת פרטים עלייו נודעו לנו, הוא הרה"ג ר' מרדכי הניל, שהיה אב"ל נפלא שלא הניח כמותו מזורה שמש עד מבואו מוהר"ר משה שמואל פינס ז"ל והרב הגאון החריף ובקי ואיש הרוח כביר הפעלים ורב העלילה ר' גרשון תנחים ז"ל והרב הגאון החריף האגדל מוהר"ד אריה בר יעקב ז"ל, חבר ספר "באך היטב". עוד חבר ספר "עומקה לדינה" ספר גדול המכמתות ותאיות בבאורי סוגיות הש"ס להלכה והפקידו לפני מותו ביד אחד מרעייו הרב ר' בער באמפי, ונשרף בשרפה הגדולה אשר הייתה בימיינט).

הרה"ג ר' מרדכי היה אב"ד ודין בק"ק זו קרובה לארכבים שנה.

הוא היה גיסו ודודו של הגבר הנדייב המפורסם ר' זאב וואלף בהר"ד אל-חו הלו זעלדאויטש ז"ל, אשר הולד שני בניים צדיקים ועשירים, האחד היה מפורסם בשם "הרבי הגביר" ושמו הרב ר' דב בער זעלדאויטש ז"ל, והשני הוא הרב ר' ברוך זעלדאויטש ז"ל. ר' זאב וואלף היה יושב בביתו ברובע העשירים בברזווין וabitomo היה בית ועד לחכמים, המון העם היו מספרים נפלאות על עשו, עד שהיו אומרים עליו שכלי ביתו היו מוזהב או מוכוכית, אבל עשו רוחו האמיתית הייתה יראת האלקים אשר בלבו, אשר לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורחתה כליא פז. גדולה היה השפעתו בכל רחבי מדינות רוסיה, והוא מעמידי התווך של החזקת החוראה בימים ההם, ובפרט עכור ישיבת ואלווזין. על גודל אהבת התורה ועל נדיבותם לבם הטהור שלו ושל בניו חעד העובדא

זרע קדש מצבתה

دلילן ששמעתי מפי הרב הגאון ר' שלמה גלאבונציג זצ"ל (הרבי ממאהילאָב):
 בידוע הרבו שלטונות רוסיה להתנצל לקיום ישיבת וואלויזין, ובפרט עמדו נגדו לשטן פריצי בני עמו, שהסיטו את הממשלה לסתור את הישיבה. ואז הלו כמנהגי ישראל בדרכו של יעקב אבינו, לשולח דורון לעשו הרשות ולסמות את עיניו במנחה ההלכה לפניו. אלא שקשה היה להשיג תמיד את הסכומים הגדולים והענקים שהיו נצרכים כדי להשתיק את המקטרנים ולשחד את השרים הגדולים. פעם אחת יצא הגזירה הרעה מטעם שר ההשכלה ברוסיה לסתור את הישיבה שבוואלויזין, ולא נתנו זמן להזאה לפועל של הגזירה אלא כמו שבוע או שבועיים. הגזירה נתפרסה בכל העתונים, ונני ישראל קבצו פארור מאימת ביטול עמוד התורה זהה. הזמן היה קצר מאד. לא היה פנאי לגיטם כספים לצורך השוחד הענקית הנדרש כדי לשחד את שר ההשכלה בעצמו, וגם מי העלה על דעתו שבכל אפשר לשחד שר גדול כזה, וכי ייעוז לגשת אליו בהצעה כזו. מה עשה הרב הצדיק ר' ברוך בעיר זעלדאַויטש? הוא כינס בביבתו אסיפה חשאית של כל עשירי ברעוזין ומינסק, ואמר להם שלදעתו אפשר לשחד את השר בסכום של מאה אלף רובל, והוא בעצמו מנדב לצורך מצוה רבה זו מהוננו שלשים אלף רובל. כמו בין שמננו נתעווררו אף שאר העשירים ליתן כל אחד כפי נדבת לבו, אלא שנתעוררה השאלה מי הוא אשר יקבל על עצמו את הנסיעה המסוכנת לפטרבורג להכנס לתוכה מאורת הצפוני כדי ליתן לו את השוחד. ושוב התנדב ר' ברוך בעיר, אחורי שכבר קיים המצווה בממוני, לקיים אף את המצווה שבגופו, ובכן נתקבלה הגזירה אז.

הרבי ר' זאב וואלף זעלדאַויז נאסף אל עמו ביום כ"ז אדר שני תרמ"ג, במצבת קברתו הזכירו מלבד צדקה פרזונו בישראל, גם את ענותו היתירה שקיבל כל אדם בסבר פנים יפות, שלא כדרך שאר העשירים, וכי קבע עתים לתורה בכל יום, אע"פ שהיה מוטרד בעסקי הגדולים.

ב.

פרק מיוחד כדי להזכיר עבור הרובנית הצדנית מרת ראנזיל גארדיין
 בבית הוומינר זוללה"ה שהיתה הרובנית ממשפחתו שנסעה לאה"ק. היא נולדה בערך בשנת תק"פ במינסק להורים נכבדים וchosובים. אמה הייתה בתו של הרב הגאון המפורסם ר' אליהו יוסף בן הגאון החסיד מוואר"ר משה עפשטיין אב"ד דק"ק קאברין. חתנה היה הרה"ג ר' ישעיהו הוומינר זצ"ל. לא נודע לנו מה המרכיב אותה לנטו לארץ ישראל ביוםיהם ההם, אשר הנסיעה הייתה מסוכנת והישיבה בא"י רבת התלאות. רבים ה facetsו בה שלא מסע, והיא עדין

זְרֻעַ קָדֵשׁ מִצְבָּתָה

5

לא היה זקנה כ"כ, אבל עמדה על דעתה לנטו על ארץ ישראל. בימים ההם אירע פעמים רבות שבולי האניות בעצם היו שודדים את נסיעתם ושוללים את ממוןם ורכושם, ולפעמים אף היו מורידים אותם באמצע הדרך ומוכרים אותם לעבדים. כפי הנמסר במשפחתו אירע מקרה כזה אף באותה אנה אשר בה נסעה הרבנית מרת ראדיל הנ"ל, שני יהודים נשבו ונמכרו לעבדים, ואחרי כן הוצרכו לפדותם בכספי מלא. אבל היא עצמה ניצלה מן הסכנה.

לפניהם שיצאה לנסייתה הקשה באונית מפרשים רעויה וסכת ימים ודרכים קראה את נסעה הרה"ג ר' שמואל הומינר (אשר הוא עצמו נסע אחרי כן לא"י), ובקשה ממנה שכיוון שברצונה לצאת בדרך ארוכה וטוכה כזו ואינה יודעת אם תוצאה לבוא בשלום למחוז חפצה, כלומר לעיר קדשנו ותפארתנו חביב"א, על כן היא מבקשת ממנה שכasher תולד לו בת יקראו את התינוקת על שמה, ואמנם זמן קצר אחרי האמת הייתה חייה עדין. — הנסעה ארכה יותר שמה ראדיל על שם זקנתו שלפי האמת הייתה חייה עדין. משעה ארכה יותר משה חדש עד שהגיעה לחופה של עכו, מעכו נסעה על גבי גמל לירושלים, והנסעה ארכה כפי תנאי הימים ההם לעשרה ימים. היו רגילים להתחבר בשירותם של שלשים בני אדם, מפני פחד שודדי הדרכים. — בשנת תרט"ז דרכו רגלייה על אדמת הקודש, והגיעה בשלום אל מקום משאת נפשה ירושלים עיר הקודש, והביאה עמה סכום כסף גדול, כדי לחלקו בין עני ירושלים. אמנים כבר בחוצה הארץ הייתה רגילה הרבה במעשה הצדקה והרבתה לעשות למען ענייה ועני הארץ הקודש, אבל בבואה אל הקודש פניה עלה עשר מעלות בצריכי הצדקה והחסד. היא הייתה מפורסמת במינסק לאוהבת הארץ ישראל, חלק מכובד מהונגה תרומה לפרנסת עני הארץ ישראל, תקופה מסוימת שמשה כגבאיות לכיספי הארץ ישראל, אנשי דוריה כינויה בשם ראדיל הצדקנית. ולא רק עני ירושלים זכו לנדבות לבה, אלא אף עני שאר ערי א"י. בימיה היו בירושלים הגאנונים החסידיים מואר"ר מאיר אויערבוך מקאליש ומהר"ר יוסט זונDEL מסלאנט, ואף הם ראו כן תמהו על אשא. חכמתם לב זו שהרבתה מעשים טובים עד להפליא. ביחוד הפליגו הגאנונים הנ"ל בשבה הצדקה הזאת הידועה לכל דבריה במשפט, להמציא לעניים הגאנונים את נדבתה בדרך כבוד כדי שלא יתבישי, כמה פעמים היהת טורחת בעצמה לדבר מצוח לחלק הצדקה, וכמה פעמים היהת שולחת על ידי אחרים כסף ומלבושים לתלמידי החכמים ההוגים בתורת ה' מתחוק הרכה. כיון ששפחתה אשר ברוטה היו עשירים, הייתה מנצלת אותם הרבה לצרכי צדקה וחסד, ומזכה את הרבים בצדקה. אז אירע מעשה שבבעל מחלוקת אחד שלח מכתב לבני משפחתה בחוצה הארץ שאין זה כדאי להם להרבות לשלווח ממון רב לארץ ישראל, שהכסף בא לידי אינשי

دلא מעלי, שנורדים וכחומה. כיון שנודע לצדקה הזאת על מכתב השטנה הזאת אשר כתבו על יושבי יהודה וירושלים, מיד הריצה מכתב דחוף אל משפחתה, כי כל דברי השטנה בשקר יסודם, כי יושבי ירושלים הם חכמים וצדיקים המרבבים לעסוק בתורה ובמצוות יומם ולילה, וגדולה זכותו של המוחיק בהם, ואדרבה בקשה מהם להגדיל את נדבתם לבם מכאן ולהבא, כדי להוציאם מלבטם את דברי השטנה.

היא סייעה בהקמת בית הכנסת שבשכונת נחלת שבעה (שהיתה השכונה הראשונה שנבנתה מחוץ לחומה), כמו כן הלקה בחנים לכל בתים הנסיכיות שבירושלים את הספר שחابر בנה הגאון ר' מנחים שלמה גארדיין זצ"ל, «מנחים שלמה» על מסכת כריתות והתוספות. כיס הצדקה שלה עדין היה שמור אחריו פטירתה לחיי העווה^ב בידי הגאון מוהר^ר מאיר אוירבוך מקאליש, וכאשר בא לירושלים נכח ר' שמואל הומינר זצ"ל נתן לו את הכסיס לתשורה ולמזכרת צדקה זקנתו.

ג.

רב הגאון מוהר^ר ישעיהו הומינר זללה^ה היה עשיר מופלא, ופעל ועשה הרבה לטובת הכלל והפרט, באotta תקופה שהוא היה רב ואב"ד בקהילת קדושה זו סייע הרבה לכך שנתגלו ונתרחבו מוסדות הצדקה ובתי הנסיכיות שבה.

עוד בהיותו ילד קטן היה פיקח יותר מן הרגיל וראוי בו כשרונות מצוינים, כשהגיע לגיל בר מצוח ידע בעל פה את שלשת הבבות. דרשת הבר מצוח שלו ארוכה יותר משעה ומחצית. נתגדל במורה על ברכי אביו הגאון, ובhayito בן עשרים ושלש כבר נהמנה לר' ואב"ד בהשפעת הגברים המפורסמים האחים זעלדאויץ, שהיתה להם דעת מכרעת בכל ענייני העיר. ביוםיהם היה ר' ברזין עיר מלאה חכמים וטופרים, ואעפ"כ בחרו בגאון הצעיר הלווה, עובדא המעידת על גודלו היוצאן מן הכלל.

האחים זעלדאויץ היה להם בית הכנסת מיוחד, ושם תפס הרב ר' ישעיהו ישיבה, ונחריו אליו בחורים לשמע את לקחו. כדי שיוכלו בחורים לשකוד על התורה בלי דאגה השתדל אצל האחים זעלדאויץ (שהיו קרובי משפחתו, הרב ר' דוב בער זעלדאויץ היה גיסו), לדאוג גם עבור כלכלת החורים, דבר

שלא היה רגיל בישיבות אחירות בימים ההם.

טופרים מעשה שאירע לו על ידי זה, שכפי היראה רצוי אינשי דלא מעלי לנצל את חסדו. פעם אחת בא אל ישיבתו בחור עילוי גדול, וכיון שהרה"ג ר'

ישעויהו בחנו וראה שהוא מלא וגודש בתורה הסכימים לקבלו בין תלמידיו. כמה זמן שקד הבחור ההוא על תלמודו, וחביריו קנוו בו על כשרונותו המצוינין, ועל הכבוד שרבו הגאון מכבדו, אף אנשי העיר היו מרבים לכבדו מפני גודלותו בתורה. העילוי ההוא היה עדין רך בשנים, ועינו הפקוחה של הרה"ג ר' ישעיהו הכירה שעם כל גודלותו בתורה, אין מדוותיו מתקנות, אך הסתיר זאת מכל אדם, בהיותו סומך על מה שאמרו חז"ל "המאור שבאה מחזירו למוטב", ובלבב שירבה בעסוק התורה.

בברעוזין היה אז עני אחד שהיה ישן בישיבה בשעה שכל הלומדים כבר הלאו לבitem, מלבד הבחור העילוי ההוא שהיה משים לילות כימיים על התורה. דרכו של אותו עני היה לחזור על הפתחים במשך כל היום, ולעתותי ערבית היה בא אל הישיבה כדי ללוון שם. האיש הזה היו מלאה שנאמר עליהם מתרושש והוון רב", כי היה בידו סכום של ארבע מאות רובל, שהיה מסתיריו מעין כל בריה, וכל אנשי העיר היו מרוחמים עליו ונונתנים לו נדבות. פעם אחת בלילה כאשר בחוץ ירדו גשםים עזים, ובישיבה לא נשאר אלא אותו עילוי בלבד לעלotta, וכדריכם של אנשים כאלה דאג מיד על ממונו שלא יתגלה כאשר יטפלו בו בני אדם בעליפניהם, לנן מתאמץ בשארית כהו, וצרר את סכום כספו של ארבע מאות רובל מתוך כוונתו וכסבירו שאין בריה מרגשת בו. מיד אחריו נחעלף, והבחור ההוא צעק בקול גדולшибאו בני אדם לעזרו לעני המתעלף ההוא, וקראו רופא, עד שהצליחו להסביר את נפשו אליו. כיוון שהזורה אליו נשימטו משמש בכוחנתו למצוא את צורו כספו החבוי, אבל לארביה הבהיר היה צפוי כי כספו נעלם. מיד צעק בקול גדול על אבידתו, והאנשים אשר היו אותו אמנים נתפלאו לשמעו את טענתו שיש לו סכום כסף גדול, אבל שאלותה מי היה אותו בשעה שנחעלף, ונתברר שלא היה שם אלא אותו בחור עילוי בלבד. מיד חשבו בעילוי ההוא וגידרו בו, אבל העילוי נתרגס מאד על שחושים אותו על פי טענתו של איש עני חזר על הפתחים, בשעה שהוא ראוי לכבוד מחמת תורתו. אבל האנשים נתו להאמין יותר לדברי העני, והעיר היתה כמרקחה, והחליטו להמתין עד שיבוא הרב הגאון ר' ישעיהו לחתולת שחרית לבית הכנסת. כיוון שבא הגאון לבית הכנסת מיד ניגשו אליו וסיפרו לו את כל העניין, וכיוון שראה אותו בחור שגמ רבו נטה להאמין לדברי העני, עלה אל ארון הקודש והוציא ספר תורה, וקפץ ונשבע בפני קהל ועדת שלא לקח את הכסף. תיקףomid איזורי זה יצא מבית הכנסת. מיד אמר הרב ר' ישעיהו אל הקהלה, אבקש מכם מהר ולדידות אחורי מבלתי שירגש בכך, מסתמא הוא יכנס לבית המלון שלו הנמצא בסוף העיר, ותחפשו אצל מכך ריל ועוד

זורע קדש מצבתה

ראש, ואם לא תמצאו אצלם את הכסף, תחפשו אפילו בתפלין שלו. הגאון נתן לידי שימוש הכהן מכתב אל בעל המלון, שיתן רשות לחפש אצל הבוחר הניל. כיוון שבבעל המלון ראה את מכתבו של הרב סייע גם הוא לחפש, והבוחר נתן רשות שיחפשו, אבל כיוון שלא מצאו כלום, אמרו לו שהרב צוח לחפש אף בתפלין שלו, או נרעש הבוחר מאד, ועל כרחו חיפשו בתפלין שלו, ומצאו שם את כל הטכום של ארבע מאות רובל.

כל אנשי העיר נחפלו על פקחותו של רבם הגאון ומאו והלאה חשבתו לאיש אלקים. כשהשאלווה וכי נביא אותה, השיב להם לא נביא אנחנו ולא בן נביא אנחנו, אבל כיוון שראיתני שהבחור קפץ ונשבע בספר תורה הבנתי שהוא מפחד מאד ומסתמא גנב את הכסף.

מאיד מאיד השתדל לקרוב את לבם של ישראל לאביהם שבשמיים, פעמי אחית בא לפניו איש אחד לבקש ממנו נדבה, וישאלחו הגאון לאמר מי אתה ואני תלך, ויענוו כי הוא היה מהiliary הצעיר ועכשו עזב את עבודת הצבא, והוא עם הארץ גמור (כידוע היו חוטפים ילדים קתנים מהוריהם, ומגדלים אותם עד שיהיו ראויים לצבא, והיו צריכים להשתאר בצבא עשרים וחמש שנים, ועיין נשארו עמי הארץ), ומאיד דאהבת נפשו על שאיןו יודע שום דבר מן התורה. נאמרו עליו רחמיו של הגאון, וזכה לככל אותו בין בני הישיבה, ונתן לו מלמד שילמדו תורה כפי ערכו.

דרךו הייתה לדרש בבית הכנסת בכל שבת, ודבריו היוצאים מן הלב היו נגסים ללב, כי היה זהיר מלפוגע בכבודו של שום אדם, אך היה מוכיח בשפט מיشور ובלשון רכה, ואף עבריניים היה מוכיחם בצדעה ובלשון רכה מאיד עד שהיה מחווים בתשובה, עד שככל בני העיר אהבו אותו אהבה עזה, מחמה מדותיו הנעלאות הללו.

על שקידתו בתורה סיפרו נפלאות. אמרו עליו שפעם אחת פרצה דליקת בביתו בלילה והוא היה יושב וועסוק בתורה בעיון גדול כדרך בקדש. מרוב עיון לא הרגיש את האש הlohוטה כבר קרוב לחדרו עד שגמר את העניין ומיד יצא החוצה, ותיקף כשייצא מהדרו השתלה אש גם בחדר ההוא, ונשרפו כל הרהיטים אשר בו חזץ מן הספרים. או שאלו אותו, למה לא יצא מקודם מן החדר, והוא ענה לפיו תומו, שהיה מעין באמצעות סוגיא עמוק ולא הרגיש כלום מהנעשה סביבו.

דרךו הייתה שלא לישן בלילה יותר משלש שעות, כשהיה צריך לנמנם קצר היה מבדיק נר שעווה על גב ידו, כדי שיחזור ע"י כאב הכויה עם גמר דליקת הנר.

היתה בו מදתו של אהרן הכהן אוהב שלום ורודף שלום, והדבר היה

מפורטם בעיר ובכל הסביבה שם יש סכטוך בין איש לאשתו שהגאון מסוגל להשכנין שלום ביניהם, כמה פעמים אירע שבאו לפניו בענינים כאלה בשעה שהיא יושב בסעודת, ומיד הפסיק את סעודתו כדי להביא שלום בין איש לאשתו, וכך אף מן היישובים שבכל הסביבה במרקם הללו. — פעם אחת באו לפניו איש ואשתו ובקשו ממנה לסדר להם גת פיטורין, והוא ענה להם בסבר פנים יפות שימתנו נא עוד כמה ימים. כיוון שהזרו ובאו לפניו חקר אצלם מה היא הסיבה שהביאה אותם לידי כך, ונתרברר לו כי לחץ המתחה הוא הגורם העיקרי. מיד קיבל על עצמו להט את לעזר מקופת הצדקה, ועשה שלום ביניהם.

על פקחונו מספרים כמה מעשים, כגון המעשה הנ"ל עם העילוי. אומרים שפעם אחת אירע מקרה בלתי טהור לשני סוחרים שננסעו ביחד וככל אחד מהם לzech עמו כמו אלף רובל. באמצע הדרך הרגיש אחד מהם שכטפו נעלם, ומיד חש בחבירו שהוא גנב הימנו אתרכשו, ורבתה הקטטה ביניהם. היו שם אנשים שייעצו להם, כיון שהם קרוביים כתע לעירו של הגאון ר' ישעיה הומינר, שייטעו אליו, והוא ברוב פקחונו יצא את הדין לאמתו. הם שמעו לעצה זו, והרב חקר את שניהם היטב ואחרי כן צוה לחפש אצל הטוחר השני מכף רגל ועד ראש. ואפילו בנעלים ובגביים. אבל לא מצאו כלום אפילו אחורי שכבר הודיעו את הגרבים מרגליין. אז צוה הרב להרים את רגליו, ומיד ראו עהכטף היה מודבק מתחתית הרגל. כל העומדים שם השתוממו על פקחונו של הרב, והטוחר בעל הממון נשקו מרוב חיבת, ורצה ליתן לו ארבע מאות רובל עבור ישיבתו. אבל הרב לא רצה הימנו, עד שאחרי הפעם מרובה קיבל הימנו מאה רובל בלבד.

הוא זכה להעמיד כמה תלמידים גדולים בתורה, ביחס מיוחד להזכיר את הגאון ר' שאל הלוי הורביז וצ"ל הרב מדורבראונא שהה אה"כ רב ור"מ בישיבת מאה שערים והרב הגאון ר' אברהם צדוק בוגין ר"מ ומ"מ דק"ק דרוויא ובעל המחבר הספר "דבר בעתו".

בספר "מנחת שלמה" על כריתות נדפסו כמה וכמה תשובות ממנה. כשהיא בן ארבעים ותשע חלה במחלת קשה מאה, והרופאים יעצו לו לנסוע לעיר קעניגסבורג אשר במדינת פרוסיה. כיון שהה שם כשבועיים נאסר אל עמו בלבתו לבית המרחץ בעש"ק לכבוד השבת. אז היה עמו בנו הרב החכם ר' משה הומינר ז"ל, והודיעו לגבאי החברא קדישא כי אביו הוא הגאון אב"ד דק"ק ברזווין וריש מתיבתא, וכך צריכים ליתן לו מקום נכבד לקברתו בין הגאוןים הקבוריים בבית החיים דשם. אך קשה היה למצוא את המקום המתאים, והם נדרשו ביניהם כמו רביע שעה על כך. באמצע שיחתם שמעו שאיש

נָרָע קָדְשׁ מִצְבַּתָּה

אחד הגיעו לשם כשהוא רכב על סוס, ונכנס אליהם בחפזון רב. זה היה רופא נכבד מażת הערים הסמוכות לקוניגסבורג, שאמר שהוא מתלמידי הגאון המנוח הזה, והיתה ישן שנית הצהרים שלו, וראה בחלומו כי רבו ומורו נפטר בבית עולמו בעיר קוניגסבורג, ולכן מיהר מיד על סוסו העירה, כדי לדאוג שיקברוהו בכבוד הרاوي לו. הוא הגיעו לגבאי הח"ק לקברו בין שני גאננים ידועים הקבורים שם, אך הגאים ענו לו שאין שם מקום. אבל הרופא הפציר מאד שילכו וימדרדו היטב, שما עדין יש מקום קבורה עבור רבו. הגאים אע"פ שידעו שאין שם מקום, החלכו למדור כדי להפסיק דעתו של הרופא ההוא, אבל כיוון שמדדו מצאו שאם גם מקום מצומצם בין שני קברי הגאננים. הגאים תמהו מאד על הדבר וחושו זה לפלא.

וכבוד גדול עשו לו במותו, כי כל חשוב העיר קוניגסבורג באו ללובתו, אלא שבקשו להוליכו על עגלת רתומה לסתומים כי כבר נתפרצו שם נימוסי המתחדשים,פתאום צעה אשה אחת, ולא ידעו על מה, עד שהבינו את דבריה, כי היא מקروبוי משפחת הגאון המנוח, ואין זה לפוי בבודו להוליכו על גבי עגלת, ולכן היא מוכנת לשלם מכפסה כדי שישכרו צפפים שישאחו על כתפיהם, ויעשו כן, זיין אמן.

הגאון ר' ישעיהו הומינר נפטר אל עמו, ביום ו' עש"ק ט"ו בסיוון תרכ"ח (ראה חסped גדול בספר דבר בעתו).

.7.

הרה"ג ר' שמואל הומינר ז"ל הוא המיטד העיקרי של משפחת הומינר בירושלים עיה"ק. הוא עלה לארצנו הקדושה בשנת תרל"א בערך כשהיה עדין עיר לימי, כבן כ"ז או כ"ז שנה, וירושלים עדין לא התפשטה מחוץ לגבולות העיר העתיקה (מלבד שכונה נחלת שבעה הקטנה). בימים ההם ישב בירושלים הגאון האדריר מוהר"ר מאיר אויערבוך זללה"ה בעל מה"ס "אמרי בינה", וכמה זמן אחריו בן בא לירושלים הגאון האדריר מוהר"ר יהושע ליב דיסקין זללה"ה. כפי הנראה השפעה האחרון השפעה עצומה על הר"ר שמואל, כי בכל הפעולות גדולות של מוהר"ל דיסקין במלחמותו להעמיד את הדת על תלת היה הר"ר שמואל מהמתנדבים הראשונים, ואבילו למסור את גיוו למיכים למען תורהנו הקדושה.

הר"ר שמואל היה יושב בעירו בחו"ל על התורה ועל העבודה, ומשפחתו היו עשירים, עד שלפי השקפה אנושית רגילה היה הדבר נרא כצחוק שאברך כמו فهو יעזוב את עירו ומולדתו ויטע נסיעה קשה לארץ ישראל, ובפרט שא

היו נוטעים זקנים לאرض ישראל להזכיר והיה فلا בעני כולם, אבל הוא נשע על מנת לישב שם מחוץ לסוריה ארץ ישראל שהיו מרווחים מאד בימים ההם. כפי מה שנזכר לנו באה לו התחעררות כדי לנסוע לארץ ישראל, אחרי פטירת אביו הגאון ר' ישעיהו שנפטר בבית עולמו בעודו באבו, כמו שכבר ספרנו לעללה, מרוב צערו לא מצא ר' שМОאל תנוחמין אלא בשאיpto הבלתי פסקת כל ימיו שלא להחמיר שום דבר ולא להתעצל, אלא כיון שגמר בדעתו לנסוע מיד עשה את ההכנות הנדרשות לכך, ולא שאל בעצמו של שום אדם. אמנם אשתו וחותנו התנגדו לכך, ור' שמואל הוצרך להתחכם עליהם, כדי שאשתו חטכים לנסוע עמו. הוא הציע לה, שבעברם דרך ק"ק ברиск יכנסו אל ביתו של הגאון המפורסם מוהר"ר יוסף דוב זילה"ה, לשם מה בפיו. כיון שר' שמואל בא לפני הגאון הניל והציע לפניו את תכניתו לנסוע לארץ ישראל, השיב לו הגאון שלדעתו מوطב שיחזור לעירו. או אמר לו ר' שמואל: «יסלח לי אדוני, כי לא באתי לשאול עצה, אלא דין תורה אני מבקש. האם יש לי רשות לנסוע לא"י בשעה שזוגתי מתנגדת לכך, והאם היא חייבת לעלות עמי?» או ענה לו הגאון הניל בבדיקה: «אם אתה רוצה דין תורה אתה צריך לשלם מעות-פסק». אחרי כן אמר הגאון: «ארץ אוכלת יושביה». השיב לו ר' שמואל, «כמו שדברי המרגלים לא הזיקו כלל לישראל שנכנסו לארץ, כך אקווה שגם לי לא יזיק כלל כשאטע לא"י». — כפי הנראה לא הבין ר' שמואל כראוי את כוונתו של הגאון, כי אין ספק שלא נתכוון הגאון למה שטענו המרגלים, אלא לדברי מהר"ם שהובאו ב"תשבי" וב"כלבו", זה לשונו: «ושאלת עיקר מצוה לילכת לארץ ישראל, אני יודע אלא כמו שמהר שבסוף מסכת כתובות (דף קי"א) ואם מוחלין לו כל עונתו מפורש במסכת כתובות, ובבלבד שהיא פרוש מכאן והלאה ויזהר מכל מני עון, ויקיים כל המצוות הנוהגות בה, שאם יחתטא בה יענש יותר על העבירות שיחטא שם מבוצחה לארץ. כי ה' א' דורש אותה תמיד ועני ה' בה והשגתו בה תמיד, ואני דומה המורד במלכות בפלטרין חז' לפלאין, והינו ארץ אוכלת יושביה, וכן נמי ולא תקיא הארץ וגוי», לפי שהוא מקיה עובי עבירה, והינו דכתיב ושםו עליה אויביכם וגוי, דאפילו אומות העולם שבה אינם מצליחים מלחמתם עובי עבירה, ועל כן ארץ ישראל עכשו שמה היא, ואין בה עיר מיקפת חומה ומושבת כמו בשאר ארצות. ואוותם שהולכים לשם ורצוים לנוהג בה קלות ראש ובפחוותם להתקוטט שם, קורא אני עליהם ותבאוו ותטמאו את הארץ,ומי בקש זאת מידכם רמוס חזרי (ישעיהו א'), אבל מי שהולך לשם לשם שמים להתנהג בקדושה ובטהרה

זֶרַע קָדֵשׁ מִצְבָּתָה

אין קץ לשכון, ובלבך שיכל להתחпрос שם, דכל דסליק אדעתא למידר, כדאיתא בפרק האש מקדש (קדושין דף ג').

כיוון שראה ר' שמואל שלא קיבל תשובה מספקת מהגאון הנ"ל עשה חחנולה כי שכיר עגללה (רכבת לא היתה אז עדין), והתנה עם בעל העגללה שישע ישר לעיר הנמל אודסה אל החוף. כיוון שבאה העגללה לבית מלונו בבריסק, אמר לאשתו צריכים אנחנו לנווט אל הרוב, ועל פי חחנולה זו ננכחה אשתו למן העגללה, ורק כיוון שהגיעה העגללה אל חוף הים, והיא ראתה את הים ואת האניות, או הבינה שבעל כרחא צריכה עכשו לנווט לאرض ישראל, כי אין לפניה עכשו ברירה אחרת. — בהיותו באנייה סבל הרבה מאד מחבורה אינשי דלא מעלי, שנseauו לארץ ישראל באותה ספינה, וכיוון שראו איש ירא אלקיים מדקוק במצות לענו עליו הרבה, ועד כדי כך הגיעו לדבריהם, עד שאירע לו מה שאירע לחסיד אחד שהרמב"ם הפליג בשבחו בפרק רביעי ממכת אבות על המשנה מאד מאד הוה של רוח עיי"ש, כי אין רצוני להעתיק המעשה. ולכן הוזרך ר' שמואל להחכמא באוצר הפחים שבסתפינה ממשך המשך ימי נסיעה.

כיוון שהגיעו לחופה של יפו, הוצרכו לרדת מהסתפינה הגדולה ולהכנס לתוך סיירות קטנות על מנת לעبور אי היבשה, לידוע שאין האניות יכולות להגיע שם סמוך לחוף ממש. והנה בהיותם שם באמצעותם הם קם הערבי מנהיג הסירה על ר' שמואל, ודרש ממנו סכום כסף גדול הרבה יותר מן הסכום שנשתחוו עליו מתחילה. ר' שמואל הבין שכונת הערבי היתה שיוציא את כס מעותיו, והוא יחתפנו מיד. ר' שמואל היה חכם הרואה את הנולד, וקיים בנפשו הוכמה תחיה בעיליה, ונעה לערבי במרמה, שכאן ביום אין לו כסף כלל, אלא שיש לו קרובים עשירים ביפו, והללו ישלמו את כל הסכום המבוקש. בקושי גדול הצליח ר' שמואל לפি�ס את הערבי, כי עמדה לו זכות מצות ישיבת א"י, כמו שאמרו רז"ל שלוחי מצוה אין נזוקין. והתנה עם הערבי שכיוון שרידו על החוף יעצב הערבי את כל חפציו של ר' שמואל עד שיביא לו את הסכום הנדרש, והשיות היה בעורו ופיש את הערבי. כיוון שדרכו רגליו על אדמה הקודש נשטה על הארץ ונשך את אדמה הקודש, לקיים מה שנאמר "כִּי רצֹו עֲבֹדֵיךְ אֶת אֱבֹנָה וְאֶת עֲפָרָה יְחִונָנוּ" (תהילים קב), וקשה מאד היה להרימנו מן הארץ. דרך סלולה מיפו לירושלים עדין לא היתה נימים ההם, והנסיעה נמשכה בדרך כלל יומיים על גבי חמוריים. אבל ר' שמואל נתעכט בדרכו יחד עם כל משפחתו כחמשה ימים, מפני שהטעו בדורכם, והיו בסכנה, עד שעربים שריכחו עליהם הראו להם את הדרך הנכונה. אז לא היה עדין ישוב מהוז לוחמות העיר העתיקה (מלבד השכונה הקטנה נחלת שבעה). והוא נכנס לעיר ושכר לו דירה שם. היישוב היה הולך ומחרבת בימים ההם, ושביר הרירות עלה למעלה ראש, עד שאחרי כמה

שנים התחללו ליסיד את שכונת מאה שערים, ועוד כמה שכונות מחוץ לעיר. — כראוי להזכיר כאן שר' שמואל הביא עמו לירושלים בחור אחד, שפגש אותו באודעסה כשהוא מסתובב ובסוכה, ואחריו פיטס ושידול מצדו של ר' שמואל גילו לו בחור שהוא נטפס בתור חיל לצבא רוסיה וערק משם, ועכשו הוא מפחד שמא יחזרו ויתפסו הוו, וכמובן שאחת דתו להמית ח"ו. ר' שמואל דבר על לבו, ולקחו עמו על חשבונו לירושלים, והיה מכללו זמן מרובה, ואף עזר לו לצורך נישואיו. האיש ההוא העמיד בירושלים דור ישרים יבודך.

בירושלים היה ר' שמואל גבאי בית המדרש בחצר כולל ריאטן, והגיד לפני המתפללים שיעור במדרש. כי מלבד גדולתו בתלמוד, היה בעל אגדה ובקי נפלא בכל המדרשים הנמצאים בזמננו, וגם בזוה"ק ובמדרשי הנעלם, וגם בסילוחות ובפיוטים, עד שהיו אמורים עליו שאין דומה לו בבקיאותו באגדה. גם יסד שם חברה בשם „אנשי תקון החותם“, שהיו הולכים בכל לילה אל הכותל המערבי לומר תקון החותם.

בשנת תרל"ד נוסדה חברת „מאה שערים“, ור' שמואל היה מעשרה הראשונים של מייסדייה ומיהר להתיישב בשכונה החדשת, שהיתה אז מחוץ לעיר, במקומות מסוכן מחמת חיות רעות ולסתים. ר' שמואל קנה שתי חלקות מהראשונות, וגם עשה מעולמה להרבות חברים. וכן הייתה דרכו אף בשנים הבאות, כאשר נוסדה שכונת „בית יעקב“ בשנת תרל"ה, וכאשר נוסדה אגודה פתחה תקווה ביזמת הגאון מוהר"ל דיסקין, היה ר' שמואל מן העסקנים הראשונים ונבחר כראש הוועד. (בפי רבים היה מכונה או ר' שמואל ברעזינער, על שם עירו שיצא ממנה).

חיבתו לארץ הקדושה הייתה עזה עד מאד, והיה מרגיש את עצמו כמו יליד הארץ, תמיד היה מקפיד לאכול דוקא מאכלים שנעשו מתבואה הארץ מפני חיבת הארץ הקדושה, ואף בשמחת חתונות בניו הקפיד שכלי מיני המפה יהיו מתבואה הארץ דוקא. ועם היותו מהעסקנים הראשיים לא רצח לצאת לחוצה לארץ אף לצורך איסוף כספים להרחבת היישוב. אעפ"כ הוכרה שתי פעמים לוצאה לארץ עבר המטרה הנזכרת, ועל ידי כך נבנו בתים מינסק ושאר מוסדות ירושלים, הוא השיג נדבות גדולות מהאחים זעלדאוייז, והביא עמו לארץ ישראל את דודו הזקן הרה"ג ר' אברהם הומינר וללה"ה, שישב בחצר כילל ריאטן, והיה אחורי בכך המינוי של כולל מינסק.

על ידי קרבתו אל האחים זעלדאוייז העשירים הביא ברכה ורבה לעיר הקודש, פעם אחת היה יוקר תכובאות, והעשירים קרובי ר' שמואל שלחו סכום של כמה אלף רובל בעילום שם, והוא סייפק בכספיו זהה לתמוד בידי העניים בשוך כל ימות החורף וגם בתחילת האביב עד בוא התבואה החדשה, שאז

זֶרַע קָדֵשׁ מִצְבָּתָה

הוcolo התביעות. — על ידי כך שלחו האחים הנ"ל סכום של שש מאות רובל עבור ישיבת "אהל משה" בעת הווספה. — עובדא מעניינת מספרים על קנית המגרש לבתי מינסק, המUIDה על גודל יראת ה' ונדיבות הלב של האחים הנ"ל, פעם אחת נחקרה טلغרמה בכילן מינסק מהאחים הנ"ל, שהם מבקשים שיילכו מיד אל הכותל המערבי להתפלל שט, כי לדאבורם לבם יצא צער אחד ממשפחתם לחרבות רעה, והוא מתעתד לאכול חמץ בפסח. אם התפלות התקבלנה ישלוו ארבע מאות רובל לצורך קנית מגרש. ואמנם הקב"ה האוזן לשועתם, והצעיר ההוא שב מדעתו ומחשבתו הרעה. והאחים נדבו את הכספי שהבטיחו, ובכן קנו את המגרש.

ashتو של ר' שמואל היה אשチ חיל מרת ברינגע רבקה בת הרב ר' דוד הלוי זעלדאוייז מחסידי ליובאוויז (קרובי משפחת אמו של אדמור' הגאון ר' יוכף יצחק שניאורסון מליבאבאיז). אמנם כיון שכמעט בעל כרחאה הביאה בעליה לארץ ישראל והיא היה רגילה לחי רוחה ונחת רוח בחוץ לארץ, היה מתחוננת כמה פעמים על יסורי ארץ ישראל שבו קשים עליו. והנה אירע כי סמוך לבואה לירושלים חלו כל ילדיה זה אחרי זה והוצרכו להוציאו ממון מרובה עבור רופאים ורופאות, אז נחרטה על שפוגעה בכבוד ארץ ישראל בתלונותיה, והתפללה להש"ת ישילח רפואה לילדיה, וקיבלה עלייה שלא להתחונן יותר על ישיבת הארץ. ואמנם קיבל הש"ת את חפלתה, וילדיה נתרפאו, והיא קיימה את מה שקיבלה על עצמה בעת צרתה. — בשעה שר' שמואל בקש לצאת מן העיר ולקבוע דירתו ב"מאה שערים", המוקפת מדבר שמטה וגדרו חיים ולסתים המתנשאה לכך, אבל הוא lacked חפצי ביתו וילדיו והתיישב בשכונה החדשה, ורק אחרי כמה שבועות, כאשר כמה רבנים דברו על לבה, הסכימה אף היא להתיישב ב"מאה שערים".

תיכף לבואו ל"מאה שערים" יסד שם את הברחת "שובבי"ם. מלבד התענויות ואמרית הסליחות כרגיל תקנו לגמור את כל התלמיד בימי השובבי"ם, דהיינו שכל חבר קיבל על עצמו לגמר מסכתא אחת, ועם גמר ימי השובבי"ם עשו טעודה סיום בביתו של ר' שמואל. הוא היה רגיל להרבות בתענויות גם מלבד העניות يوم כיפור קטן ועשרת ימי תשובה ושובבי"ם, אבל לעת זקנותו כאשר נחלש הדבה חדל מהרבות בתענויות כלכך. — כאשר בנו בית הכנסת "ישועות יעקב" במאה שערים נדב ר' שמואל שני ספרי תורה.

מלבד גודלו ב תורה ועסקונו בצרכי הרבים הרבה לעסוק גם במצוות ומעשים טובים לצורך אנשים פרטיים, ולא בדרך עסקני צבור אחרים הסבורים שכבר יצאו ידי חובתם בעסקנותם הציבורית. ע"פ שלא היה עשיר היה בינו פתוח לרוחה לעזים וביתר לעניים בני תורה. בימים ההם עדין נתקיים גם

בירושלים המנהג הנאה של קהילות ישראל שבחווצה לאرض, שביל שבט קודש מתיינים האורחים בבית הכנסת שב的日子里 הבתים יקבלו אותם לאכול אצלם לשבת, ור' שמואל היה נהוג שמלבד אורחיו הקבועים שהיו אוכלים תמיד בשבת, ומڪצתם גם ביוםות החול, היה ממתין בלילה שבת עד שכל בעלי הבתים לקחו כל אחד אורח לביתו, ואחרי כן היה הוא מקבל את כל האורחים שנשארו, ואפיו אם היו פעמים חמשה או שעה אנשים. — שמעתי מפי דודי הגאון ר' מרדרכי הומינר מעשה נאה, שפעם אחת נשאר בבית הכנסת איש אחד שלא היה אדם מקבלו, והואו האיש היה מהחילימן שנטפסו בילדותם לצבא רוסיה, והיה בלתי מנומס מאה, ואף בשעת הסעודה לא נהג בדרך ארץ כראוי. ר' שמואל היה איסטנישס, ולכן גמר בדעתו, שכיוון שקשה לו ולבני ביתו לשובל את האורחים הזות. ישלח לו לשבת הבאה את סעודתו לבית הכנסת, אבל כיוון שליח ר' שמואל את כוס הקידוש بيדו נתחרט, יאמר הייאך אוכל לבלו עת האוכל בשעה שהאורח יושב לבדו בבית הכנסת ביום שבת קודש, ומיהר ללבכ עצמו לקרווא את האורה לביתו, ומאו וחלאה אכל אותו האורה תמיד על שלוונו.

אדייך אחד היה ב"מאה שעריהם" שהיה רגיל להתענות משבת לשבת, ותמיד בלילה שבת לקחו ר' שמואל לביתו כדי שיأكل על שלוונו. וכל כך יצא שמו של ר' שמואל כמכניס אורחים עד שהיו אומרים שככל אורח שבא לירושלים היה יודע שיוכל לפנות לביתו של ר' שמואל ושם קיבל את כל צרכיו.

על פקחותו של ר' שמואל אף בשעת הכנסת אורחים מספרים, שפעם אחת בא אורח לבית הכנסת "ישועות יעקב" שלא היה אדם מקבלו, אמן ר' שמואל לקחו לבית בשבת הייאונה, אבל בשבת השנייה, אע"פ שהיה דרכו לקחת תמיד את כל האורחים, לאלקח זה לביתו והשאירו בבית הכנסת, ואף לא שלח לו לאוכל. כיוון ששאלו את ר' שמואל על טומו, אמר שאין דרכו לקיים מצות צדקה אלא לעניים, אבל לא לעשירים, חזרו ואמרו לו, והלא הוא לבוש בגדים קרועים ומטולאים ומניין לך שהוא עשיר. אבל ר' שמואל עמד בדעתו ולא לקחן או היה ב"מאה שעריב" בעל הבית אחד שהיה נקרא לייבל קצב, והוא ריחם על האיש ההוא, וקבלו בביתה וככלל אותו במשך כמה חדשים. — והנה העני היה הוא היה לו מנהג מזור מהר, כי היה הולך תמיד במגפיים גדולים, ואפיו בשעה קשיהם כאלה בקיען ביום החום הגדל, והוא התנצל שיש לו פצעים וכאבים ברגליים ולכן אינו חולצם. דרכו של אותו עני היה שבמשך היום היה מקבץ נדבות, ובלילה היה לנ בבית הכנסת "ישועות יעקב". ויהי היום והענין הלה, והאנשים המתפללים בו בחוליו בקשו להלוץ את מגפיו מצל רגליין, אבל הוא צעק בקול גדול שיניחו, ולא יהרגו. ובכן היה חולה כמה ימים ומת. אחרי

שנת חלצו את מנעליו מעל רגלו, והנה מתוך הנעל האחת נפלו שלוש מאות נאפוליון, ומתחיך הנעל השניה נפלו שלוש מאות מטבעות זהב. האנשים ההם נטלו את האוצר הטמון הוה והלכו להם. אבל השמועה הגיעה לאוני הגאון ר' שמואל סאלאנט וללהיה שהיה רבבה של ירושלים, ומיד צוחה להכריז בחוזחות קרייה, שככל מי שלקח כסף מהענין המודומה הוה חייב להביאו לידיו של ר' שמואל סאלאנט, ואנו הביאו האנשים ההם את הכסף אליו. הקצב ר' ליביל שמע שמצאו כסף אצל העני ההוא, והליך אל ר' שמואל סאלאנט וטען שעלה דעתך לא האכילו, כי היה סבור שהוא עני, ואילו ידע שהוא עשיר לא היה מכך, וכך דרש שישלם לו מעובון העני עבור הוצאותיו במשך שלשה חדשים. ר' שמואל סאלאנט פסק ליתן לר' ליביל את הסכום הרצוי, ואת השאר שלח לבנו של העני שהיה ברוטה. — אחרי הדברים האלה באו אנשים אל ר' שמואל הומיגר ובקשו ממנו מהילה על שפגוועו בכבודו בשעה שלא רצה לקבל את העני המודומה ההוא, ושאלו אותו האיך הרגיש בכך שהיה לו כסף. השיב להם ר' שמואל, איש הזה לא היה כשאר העניים, שאור העניים מקבלים בתודה את מה שנוחנים להם, אבל זה היה רגיל לתוכו דוקא מן המאכלים הטובים ביותר, ובזה הבנתי שאינו עני אלא עשיר.

דרךו היה לעסוק בכל ענפי צדקה וגמרות חסדים, צדקה בממוני וגמרות חסד שבגוףו. מלבד הכנת האירחים, היה דואג להלביש עניים ובפרט תלמידי חכמים, והיה מחזיק מאד במצוות ביקור חולים אף בשעה שהוא עצמו לא היה בריא, ודאג לכך שהחולים יקבלו כל צרכיהם, היה עוסק בהכנת כלה, ומשיא בחורים עניים שלא הצליחו ידם להוציאות החתונה. והוא דרך לזרע לדבר מצות, אף בשעה שהוא עצמו היה חולה, וקיים כל המצוות בזריזות ובשמחה.

בשנת תרמ"ד נטיסד בירושלים "בית היתומים דיסקין", מפני שרוא צורך להציל את הילדים היתומים מידי אפטורופסים בלתי קרואים, וביתור מידי המסינון. ר' שמואל היה הראשון לעסוק במצבה הרבה זו, וכיון שלא נמצא בידי המייסדים האמצעים הכספיים להנחלת המוסד קיבל ר' שמואל על עצמו את העניין. היו לו קרוביים עשירים בעיר יהוניסבורג שבדרום אמריקה, והצליח לקלב מהם סכום גדול מאד לטובה המוסד. הלחץ הכלכלי גבר כל כך עד שהגאון מורה ר' דיסקין רצה להסתלק מכל המוסד מחרמת חוטר כספים, וע"פ בקשתו הנמרצת של הגאון קיבל ר' שמואל על עצמו את הנהלת המוסד במשך כמה שנים בלי עורת אחרים. הוא כיתה את רגליו לקבץ כספים, ומכל מקום לא לקח משכורת אפילו פרוטה אחת, ואף בשעה שהגאון מורה ר' דיסקין בעצמו בקש ממנו שיקבל נא איזה משכורת, סירב כנגדו. — כיוון שהיה דבר ידוע שכספיים רבים נמצאים תחת ידו של שמואל קרה לו פעם ושודדים

התנפלו עליו בדרכו מ"מאה שערים" לעיר העתיקה. אבל ע"פ שהשודדים הכוחו קשה נטאץ בכל כחו שלא יקחו ממן ממון של היהודים, אלא רצ' בכל כחו עד שהגיע סמוך למגרש הרושים. שםפגש שוטר טורקי (קאוואס) שהצילו מידיו השודדים.

מאדר מאדר התקרב ר' שמואל אל הגאון מוהרייל דיסקין, וכל הימים היה מבקרו יומיום. ר' שמואל היה אומר, שאע"פ שהכל יודעים שמו הירייל דיסקין הוא חד בדרא, אבל כאן בירושלים אין הדבר ניכר כלכך, כי כאן הוא מרבה להסתחרר ולהצנע לכת עם הא'. ובשם הגאון ר' יוסף דוב היה אומר, שאע"פ שהוא (כלומר ר' יוסף דוב) אינו בר אורין כמו שהעולם סבורים עליו, אבל מכל מקום כשהוא מגיע לפתח בית מוהרייל דיסקין הוא מתבטל לגמרי, וכל תורתו אינה אלא עד פתח ביתו של הגאון הנ"ל. ועוד היה אומר בשם הגאון ר' יוסף דוב, שכאשר הוא מתבונן שהוא יושב על כסא הרבנות דבריסק שעליו ישב מקודם מוהרייל דיסקין כל עצמותיו יאחזמו דעתך.

על ידי קרבתו אל מוהרייל דיסקין קיבל גם כן את דרכו להלחם מלחמת הא' ברמה. מאדר מאדר היה מקפיד על חנוך בניו ובנותיו שלא ישנו כלום ממנהגי הקדמוניים, וכאשר רצ'ו ליטסח חדר לימודים מסודר לבנות לא הטסים בשום אופן. בשעה שהגאון מוהרייל דיסקין יצא להלחם נגד פורצי הגדר בחינוך הילדיים בעיר הקודש והיה אז סכנה לפרעם את דברי הגאון, קבלו על עצם שלשה מיקרי ירושלים את שליחותו של הגאון במסירות נפש. אחד מהם היה ר' שמואל הומינר. — מclfרים על הגאון ר' חיים זאנגענפאלד, שאף הוא היה בין המכריזים וקיבל אז מכות, שכאשר ראו בבית המרחץ על בשרו את אותן המכות שקבל ושאלוהו על כך, אמר להם "אורדען" (אותות כבוד).

בימים ההם נתיסד ועד להגנה רוחנית במאה שערים ע"י מקרובי מוהרייל דיסקין, ור' שמואל אף הוא נמנה בין חבריו הוועד. — אז תקנו שאין רשות להשכיר בית במאה שערים לגווי, ואף לא לישראלי הפורץ בדברי רוז'ל או שאינו מוחזק בכשרות.

הקפיד מאדר לבחור חתנים בני תורה עכורים בנותיו, אבל יחד עם זאת דקדק אחריהם אם הם יראי שמים כראוי. אומרים שכאשר הציעו לפניו חתן עכור בתו הצעירה, צוח לבנו ללקת לראות איך מתחפל החתן המוצע, ובזה אפשר לדעת אם הוא יראי שמים. היה נotonin נdoneia לבנותיו וכמו שנות מזונות לזוג בנותו, ולא היה דואג כלום מהיכן תהא להם פרנסתה אחרי כן, כי היה בוטח בהקב"ה בכל לב. ולכן זכה שכמה תלמידי חכמים וגדולי תורה יצאו מחציו.

בכל שנה ביום היארכזיט של אביו היה שוכר מנין כדי שיתפללו בביתו

והיה לומד משניות, וועסק בתורה כל היום כשהוא מעוטף בטלית ומוכתר בתפלין, והיה מתענה אותו היום.

או"פ שבתחלת הוכחה לצאת הארץ ישראלי פעמים לצורך הרחבת היישוב, אבל אחרי כן גמר בדעתו שלא יצא לחוצה הארץ כלל, וכל שכן עבור ארכיו הפרטיטים, אף כשהיה חולה כחצי שנה לפני פטירתו לעולמו, ויעצו לו לנסוע לעיר בירות שהיו שם רופאים גדולים, סירוב. אף לבית החולים לא רצתה להכנס, כי היה איסטטניס, וגם ראה שיוומו קרוב ורצה למות על מותו בדרכם הצדיקים.

בחודש מרחשון תרס"ז חלה בחולי מעיים קשה, הוא החולים אשר מת בו, ואע"פ שנחלתו נמשכה כמה חדשים לא נתבטל מהנחה תפlein ומן ההפלה אפילו يوم אחד. ב��שי הצלicho לשדרלו שלא יתענה בעשרה בטבת. — הרופא דר. בופעלס אמר לו שרפואתו היא לשותין יין שמפנייה, ואו לא היה אפשר להשיג יין כזה אלא משל גופים, ולא רצח ר' שמואל לסמו על שום קולא, רק שאל את הרופא אם יש סכנת נפשות במניעת שתיתתו, וכיון שהרופא לא החליט את הסכנה, לא רצה לשותה. — בליל פסח נחלש עד שהשבוחו לגוסט, אבל אחרי כן חזר ונטאושש. וערך את הסדר וקיים כל מצות הלילה כאיש בריא.

בליל שביעות האחרון חייו קרא אליו את ידידיו הקרובים ביותר ודריש לפניהם על עניין מתניתורה, וMSGMD הורה להם איך יתעסקו עמו אחרי פטירתו. אחרי טעדות החג אמר לידידו: «עד כאן גמלתי חסד עמכם ועתה תגמלו חסד עמי». בז' סיון לעת ערבע נחלש מאד ואמר כי לילה זה הוא האחרון לימי חיין, למחרת בבוקר שככ כמה זמן בעינים סגורות ואחרי כן קרא לאדוני אבי מורי ורבבי הר"ר שלמה זללה"ה, וצוהו להלבישו את טליתו ולהניח עליו את התפלין, והתפלל. אחרי תפלו בקש להטייר ממנו הטלית והתפלין, ושכב בעינים עצומות עד אחר הצהרים, ואו — זה היה כמו עשרים דקות לפני פטירתו — ראה שבא איש אחד לבקרו, והאיש ההוא היה גבוה מבعلي בתים את המשכורת עבור הרב מגיד השיעור בבית הכנסת "ישועות יעקב", ור' שמואל רמז לאדוני אבי זללה"ה שיתן להאיש את הסכום שהוא רגיל ליתן מדי חודש בחזישו עבור מגיד השיעור. אחרי כן צוה לקרוא מנין עשרה אנשים שאינם קרובים ורמו שיפתחו את ארון הספרים וblksh שיקחו את הספר "מעבר יעקב" וייאמרו את התפלות שרגילים לומר, ור' שמואל בעצמו היה מנגע בשפטיו. כאשר שמע קול בכיכי בוקע לאוניו מן החדר החיצוני שאל מי הם הבוכים, ואמר לו אדוני אבי זללה"ה שהם אשתו ובנותיו. ואמר ר' שמואל: «כן, עכשו יש להם על מה לבלכות». אחרי כן בא ראש הדגל של החברא קדישא הישיש ר' יעקב יהודה חפץ זיל (היה גדול בתורה ובחכמה) ואמר את הפטוקים שרגילים לומר אצל הגוסט,

וכיוון שכל האנשים שהיו שם גמרו לומר את הפסוק "שמע ישראל וגוי", הגביה ר' שמיאל את ידו ונגעו אותה מתוך כוונה, ומיד יצתה נשמהו בקדושה ובטהרה. כל העומדים עליו נשתחמו על המראה, כי לא ראו שום גסיטה, רק עין מיתה נשיקת, ואף ר' יעקב יהודה ראש הדגל הוקן אמרה כי זאת היא הפעם השנייה בחיו שהוא רואה פטירה כזאת, בפעם הראשונה ראה כן אצל הגאון ר' שניואר זלמן מלובלין בעל "תורת חסד" זצ"ל, ובפעם השנייה אצל ר' שמואל הומינר.

כבוד גדול עשו לו במוותו. זכותו יגן علينا ועל כל ישראל. Amen.

ה.

מעי מי אוחילה קירות לבני כי אבא עתה בספר חולדותיו וקורותיו של אדוני אבי כבודי ומרים ראשי כמושיר ר' שלמה הומינר זללה"ה. וכיון שבامي לעסוק בשבחו נתעורר בי מחדש הכאב על עטרת ראשי אשר ניטלה ממני, ולא אוכל להרצות כראוי את מעשיו הטובים ונעימות הליכותיו בקדוש, כי מחשבותי מתרוצצות בקרבי, אך אמרתי אני אל לגבי הרגע נא מעט למען תמיישב דעתך לכבוד אבא מاري זללה"ה. ואף כי לא אוכל לתנות תהילתו כהוגן, הרי ידעו הקוראים כי קשה הוא שהבן יספר על אביו מתוך נפש שקטה, ואדוני אבי זללה"ה בעולם האמת יצליח לי על כך, כי לכבודו נתקונתי.

אדוני אבי זללה"ה נולד בירושלים ונקרא על שם דודו מחבר הספר "מנחם שלמה" על כרייתו והתוספה. נתגדל בקדוש, באוירא דארעא דישראל, באותו הימים כאשר עדיין לא ידעו כלל ממותרות ותענוגי החיים שנתרגלו אליהם עכשו, ולא עוד אלא אף ההכרחות היו חסרות לרוב יושבי עיר הקדש, והיו מחלקים את החלב לתינוקות בכפיות, כדי שכוט אחד של חלב יספק עבור כל ילדי המשפחה.

אבל הימים הם היו טובים מלאה, כי החיים היו שקטים ושלימים, ללא בחלות ופחדים, ויראת אלקים הייתה נסוכה על רחובות עיר הקדש, וכל חייה היו חייתורה בקדושה ובטהרה, כי גם הפעלים והסוחרים היו יראי ה' ושוקדים על התורה. פורצי הגדר המועטים שנמצאו או היו מוכרים להחטא מפני עין השם ולעשות במחשך מעשיהם, ומעולם לא נשמע ששם בר ישראל ייעז לעבור עבירה בפרהטיא.

כאשר היה אדוני אבי זללה"ה ילד בן שש שנים אירע לו נס, כי היה חולה מסוכן שרוב למיתה מן החיים, וכבר נתיאשו ממנו, אמנים אבי ר' שמואל גמר בדעתו לנסתות עוד להביא את הרופא המובהר שהיה או ירושלים, הוא הרופא

היוני, שדרש שלען מגידות טורליות עברו הביקור, ור' שמואל הסכים לשלם לו את הסכום ההוא, שהיה סכום גדול מאד בימים ההם. כיוון שבא עם הרופא לximity הבית, יצא לקרותו ר' נתע נטקין זללה"ה (חתןו של ר' שמואל סאלאנט) והודיע לו שכפי הנראה הילד כבר מת, ולמה יכנס את העREL לתוך הבית, ועוד ישלם לו ממון מרובה עבור הביקור. אבל ר' שמואל לא שמע לה, וחורייד את הסדין מעל פניו הילד, שר' נתע כבר פירטו עליון, והרופא ניסה לתחזק לתוך פיו מעט חלב, ואמנם בלע הילד את הטיפות, וכיון שכן צוה הרופא לעשות לו כמה רפואות ובחסדי הש"ת חור הילד לאיתנו.

בילדותו למד בתלמידו תורה וישיבת עז חיים, ונחשב לאחד מבחרוי הלומדים שם. והגיע לבקיאות בשיס' ופוסקים ובכל המדרשים, והיה ידוע בירושלים בדור תלמיד חכם. אחרי כן למד אומנות השחיטה, והיה מרבה לבקר בביתו של הגאון ר' שמואל סאלאנט, שהיה אהוב לדבר עמו בדברי תורה. אומרים שר' שמואל כבר הרגל כל כך אל אדוני אבי זללה"ה, עד שלעת זקנותו של ר' שמואל כשהיה סגיא נהורה, היה מכיר את אדוני אבי על פי פטיותיו, וכשהיה נוקש בדלת כבר היה קורא לקרותו: «הכנס נא ר' שלמה». למלאכת הש"ב הוסמך על ידי ראש השוחטים הרב ר' יוסף בנימין שמעונוביץ זצ"ל, וגם על ידי הגאון ר' נפתלי הערץ זצ"ל רبه של יפו. הוא נתמנה לש"ב בירושלים עוד ביוםיו של הגאון מהרייל דיסקון זצ"ל. — כאשר גטיסדה המושבה חדרה, נתקבש לנוטע לעם לשמש להם בתורו ש"ב, אבל אחורי שבועיים כבר עזב את המושבה, אשר לא מצאה חן בעיניו מפני הרוח החפשית של תושביה, ונוסף לכך הפציר בו הגאון ר' שמואל סאלאנט זללה"ה לחזור לירושלים, אמן אבוי זללה"ה טען שמצוות להרחיב את היישוב, והшиб לו הגאון אמנים וՃאי מצוחה היא, אבל מצוחה זו תוכל לקיים אף בירושלים, כי עדין סביבותיה שאממה ומצוות להרחיב את היישוב גם כאן, ולא עוד אלא שקדושת ירושלים היא יתרה, וממצוות יתרה היא לדור בה, כדתנן בפרקא בתרא כתובות: «הכל מעליין לירושלים», ובפרט שכאן בירושלים נחוצים לנו מאר אנשים שכמותך. אז שמע אבוי זל בעkol הגאון וחזר לירושלים. אבל כאשר גטיסדה המושבה רחובות הייתה הוא מהמתיישבים הראשונים שם בהסתמת הגאון הנ"ל, ופעל ועשה הרבה למען רחובות.

שקדן גדול היה, ויום השבת היה כולם קודש לתלמוד תורה, היה מתפלל בהשכחה כותיקין וועסكت תורה עצמו ועם בניו, ואף ביוםות החול היה מרבה לעסוק בתורה, לא רק בעתים הקבועות לו, אלא אף בכל שעה פנויה.

יכן היה משתווקן מאר שבנינו יעשן כמווהו.

דרךו היה לומר על מה שאמרו רוזל (שלחי נדה) כל השונה הלכות בכל

יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא, שאין הכוונה מצות תלמוד תורה גרידא, דאטו בזכות שאר מצות אינו זוכה לעזה"ב, אלא הכוונה היא שע"י שוניה תמיד בא לידי קיום המצוות.

זמן מרובה היה נוהג לילכת כלليل אל הכותל המערבי לעיריך תקון החותם שם, וגם יסד — כמו אביו זלה"ה — חברה של אנשי מקון החותם שהלכו ביחד אל הכותל המערבי, ואף בימי הפרעות לא חדר ממנהגו זה. פעמיים אחת אירע שהמוני ערבים בקשו להתנפל עליו בדרכו, אבל הוא פרש את כפיו ונגדם, ואמר להם הלא תודיעו להיכן אני הוולד, הלא אני מתחפל לא רק עלי אלא על כל יושבי ארץ הקודש, ואף עליכם, הלא אב אחד לכלנו. הדברים נכנסו ללכטם של הצעירים הערבים שראו בו איש קדוש, והם עובתו לנפשו ללכט לדרך.

בכל עת צרה לכלל או לפרט היה שופך שייחו לפניו הקב"ה על יד שריד בית קדשו ותפארתנו, פעמיים אחת קשתה אשתו לדמת ומצבה היה קשה מאד, מיד הלך לכותל המערבי וחתפל שם ארבעה ימים וארבעה לילות, עד שבאו לבשרו שאשתו ילדה בן זכר למול-טוב.

היה מרבה מאד לגמול חכם בין בגופו לבין במנונו, שני ארנקים היו לו, אחד לצדקה, דהיינו ליתן לעניים נדבות, והשני לגמלות חסד שבמנונו, דהיינו לצורך הלוואות. ואם לא היה בידו למלאות את בקשת העני בשלימותה היה משתמש למלאותה במקצת, ואת החסר היה משלים בפיטוטים טובים וניחומיים, בדרך שאמרו ה"ז בפרקא קמא דבבא בתרא, הנוטןצדקה מתרברך בשש ברכות והמפייסו מתרברך באחת עשרה.

היה זהיר מאד לקיים המצוות לשניהם את החתן, היה רוקד לפני החתמן, ואף בשעה שהיתה חוליה היה קם ממטוו כדין לקיים מצוה זו, שהיה בכלל גמilot חסדים שבגופו.

מצוות בדור חולים קיים בשלימות, יסיד חברה בשם "ליינת האדק" שהשאילה כלים רפואיים לחולים נצרכים, ומסדרת לילת אצל חולים.

כמו כן היה זהיר מאד במצוות הכנסת אורחים, ותמיד הקפיד שייה איז לפתוח אורחה אחד על שולחנו בשבת. פעמיים אחת אירע לו שלא מצא אורחה לשבת, ויצא עד למבואות העיר עד סוף סוף נודמן לו אורחה. כמה פעמים היה מוטיף לאורחה עוד נדבת ללבו במווצאי שבת בצורת מתנה כספית. אם היה האורח לנ בביתו היה דרכו להציג את המתנה בעצמו, והוא אומר: "ניחה ליה לאיניש לקויי מצוה במנוניה, בגופו לא כל שכן".

בשנת מלחתם העולם הציל רבים מסכנה חמורה על ידי אזרחותו הספרדיות. בעוזרת הקונסול הספרדי שחרר כמה אנשים מלהתפס לצבא הטורקי, וגם

החייב כמו פעמים אנשים מתוך סיכון עצמי. במקרה של ח بواس צוה לאיש שנחבא ב ביתו ללבוש בגדי בנו, כדי שלא יכירוהו, ותמיד היה לנגד עיניו מאמר המשנה: «כל המקדים נפש אחד מישראל כאילו קיים עולם מלא». דקדוקו במצוות היה משובב לב. בליל הסדר היה דומה למלך, כשהוא לבוש בגד לבן יושב בראש השלחן, ומסביבו חמשים בני אדם, והיה מפרש את הגדה לפניהם מילה במילה, ומאיריך בסיפור יציאת מצרים עד שהיה גומר את הסדר בשעה שתיים בלילה.

את רוג מובהר היה מקדים לקנותו עוד לפני ראש השנה, וכן את סוכתו הקדים להקימה לפני ראש השנה, כדי שזכות המוצה תהא מכרייעו לכף זכות ביום הדין.

וכן היה דרכו בכל מצוה ומוצה לדקדק בה ולהדרה, ומה מאי היה מביע את שמחתו ברקודה עם סדר תורה בשמחת תורה. נלאתי לפירות כל פרשי דקדוקי מצוחתו, אך מה שפרטתי כאן בא ללמד על הכלל שלו.

אימת גדולי התורה הייתה נטוכה בו והיה רגיל לומר שבשעה שהוא עבר ע"י הבית שדר בו הגאון מוהר"ל דיסקין נופלת עליו אימה ופחד, מחמת הרושם הגדל שנחנק בלבו מגילות הגאון זהה, שאביו ר' שמואל היה מקרוביו.

הוא מילא גם כן תפקידים ציבוריים שונים. יותר מחמשים שנה היה גראי וראש דגל בחברא קדישה של כוללות אשכנזיב פרושים, ורק לשם מצוה בלבד, בלי קבלת פרס. היה גראי ב כמה מוסדות בירושלים.

במשך כמה שנים היה רגיל לקרוא ספר תהילים בבורך לפני סעודתו ואף ללמידה עוד קצת אחרי זה. דרכו הייתה פשוטות וצניעות, רהיטי ביתו היו פשוטים ביותר. וכן כל הנהגת הבית.

אף בשעה שמדת הדין הייתה מתוחה כלפיו, והיה מרבה לסבול יסורי גופ ונפש, היה נשוא את סבלו בדומיה ומצדיק עליו את הדין. מאי מאי היה מצטער בשנותיו האחרונות כאשר גברו עליו יסורים והיה קשה לו לлечט בבית המדרש, ופעמים רבות היה מתחזק בכל כחו לכת על אף הכל, כאשר לא היה בו כח ללמידה בעיון מחלה, היה אומר תחלים בהשתפות הנפש ובධמות שליש.

ביחוד דאג מאי שלא היה יכול להמשיך לлечט לישיבה. כשהיה חולה מסוכן היה מוציא רק את הישיבה, ואחרי שעבר ניתוח קשה מאד אמר. בשבוע הבא אוכל כבר לлечט לישיבה.

זכה לשגונות שיבת והשיב את נשמהו ליוצרים בטהרה בעשרי לחודש שבט תש"ד.

זֶרַע קָדֵשׁ מִצְבָּתָה

זכותו יגן על כל יוצאי חלציו להתרוך בכל טוב, וידרבן את כלנו ללבת בעקבותיו, וליראה מלפני ה' אלקינו כל הימים אשר אנחנו חיים על האדמה.
אכיה,

חַיִם בַּהֲרֵשׁ הַוְמִינָר